

חינוך ולדורף - השאלות הנפוצות ביותר

הורים וסטודנטים הנתקלים לראשונה בחינוך ולדורף לרוב שואלים את אותן שאלות. בסדרת מאמרים, המתחילה בגיליון הזה, אנו ננסה לענות עליהן.

גלעד גולדשמידט
צילומים טל גליק

כיתה ד' בבית ספר ולדורף שקד, קריית טבעון. צילום טל גליק

1. מה מיוחד בבית ספר ולדורף?

הרושם הראשון שמקבלים מהנעשה בבית ספר יסודי ברוח חינוך ולדורף הוא של פעילות אמנותית מתמשכת: הילדים שרים, מנגנים, רוקדים, מציירים, רושמים, מציגים, מדקלמים ומפסלים ותוך כדי כך גם לומדים. מחברות הלימוד גדולות ומלאות צבע, מעין יצירה אמנותית של הילדים עצמם. כיתות הלימוד צבעוניות ואסתטיות, על הקירות תלויות יצירות אמנות של התלמידים, והמרחב הבית ספרי מטופח. בתיכון רואים ילדים עובדים בסדנאות מלאכה מגוונות, מעמיקים בתחומי ידע עיוניים ומבצעים פרויקטים אמנותיים וחברתיים. אפשר גם להתרשם שהיחסים בין המורים לילדים חמים, והקשר האנושי בין כל באי בית הספר חשוב ומטופח.

בית ספר ולדורף מתנהל מתוך הרעיון שכל ילדה וילד נושאים בקרבם עולם שלם, צבעוני ומגוון של כישרונות, יכולות ומתנות, ושתפקיד התהליכים החינוכיים הוא לטפח, לעודד ולפתח עולם פנימי זה. כל מה שנעשה במהלך יום הלימודים מהווה מעין תזונה נכונה - פיזית, נפשית ורוחנית - על מנת שעולם פנימי זה יוכל להתממש ולהתפתח.

ההתייחסות לילדים היא מתוך פסיכולוגיה התפתחותית שרואה בילדות פרק חיים משמעותי וחשוב בפני עצמו. התהליכים החינוכיים שנעשים בבית הספר מכוונים למקום ההתפתחותי שבו נמצאים הילדים. בית ספר ולדורף מנסה אם כן להיות מקום שמתאים ומכוון לילדים עצמם. אווירת בית הספר, התהליכים הלימודיים, הקשרים בין המורים לתלמידים, הערכת התלמידים וכל שאלה חינוכית אחרת עוברים במהלך השנים התפתחות המתלווה להתפתחותם של הילדים עצמם.

2. במה שונה בית ספר ולדורף מבית ספר רגיל?

בעצם הדבר שבית ספר ולדורף פונה להתפתחות הילד ועובד לאור פסיכולוגיה התפתחותית הוא מכוון, במישורים רבים, הרבה יותר לילד עצמו ופחות לדרישות מערכתיות לסוגיהן. מחנכי בית הספר עושים מאמץ לכוון את דרכי ההוראה לילדים ולשלב ההתפתחותי שבו הם נמצאים. מכאן שפעמים רבות מבטאים תהליכי הלימוד פעילות יצירתית ואמנותית מלאת חיים ולא העברת ידע לשם עצמו. הלימוד נתפס כתהליך פנימי ואקטיבי, שרק הילד עצמו מסוגל לעשותו, ועל המורה לעוררו לתהליך זה.

הלכה למעשה, בבית ספר ולדורף אין מבחנים וציונים מספריים עד לכיתות ז' ח'. כמו כן, לא עובדים עם ספרי לימוד. במשך תקופות מרוכזות של כמה שבועות הילדים לומדים את כל הנושאים העיוניים, כאשר בכל תקופה התלמידים יוצרים "מחברת תקופה", שהיא למעשה ספר לימוד אינדיבידואלי ויצירתי שהם מכינים בעצמם. מחנכי הכיתות מלווים מספר שנים רב את כיתתם, ויוצרים במודע קשרים אנושיים חמים ותומכים עם תלמידיהם. וכן, הכיתה כקבוצה חברתית

מטופחת בצורות שונות.

עם זאת, תוכנית הלימודים של בית ספר ולדורף אינה שונה בהרבה מתוכנית הלימודים הנהוגה בבתי ספר ממלכתיים. את השוני אפשר לראות בדרכי הלימוד, במתודות ההוראה, בקצב הלימוד ופעמים רבות גם ביחס לילדים. חינוך ולדורף אינו מאמין שמרוץ תחרותי והישגי בגיל הצעיר תורם להתפתחות בריאה של ילדים, ולכן אינו מזרז את תלמידיו ואינו לוקח חלק בהכנות בלתי פוסקות לקראת משהו שנמצא מעבר לתהליך החינוכי עצמו. בית הספר מעניק לתלמידיו ומוריו זמן לתהליכי עומק וללימוד משמעותי וחוויתי ככל הדרוש להם.

יחד עם זה, תלמידי בית ספר ולדורף עומדים בכל הדרישות הלימודיות של משרד החינוך החל מכיתה ד', מקיימים את המבחנים הארציים של המשרד ומגיעים בהם לתוצאות טובות.

3. האם בתי ספר ולדורף מוכרים על ידי משרד החינוך?

למורים ולגננים שיסדו את חינוך ולדורף בארץ בסוף שנות השמונים של המאה הקודמת היה חשוב כבר מהתחלה לשלב אימפולס חינוכי זה במציאות החינוכית הקיימת ולהגיע לידי כך שיוכר כזרם חינוכי משמעותי, שיכול לתרום לכל ילד וילדה במערכת החינוך הישראלית. אי לכך עמדנו תמיד בקשר עם נציגי משרד החינוך ועשינו מאמצים רבים לקבל הכרה בחינוך ולדורף, לזכות בתמיכה ממלכתית וציבורית ולאפשר לילדים רבים ככל האפשר לזכות בפירותיו של חינוך זה. בתי ספר ולדורף בארץ ורוב גני הילדים מוכרים על ידי משרד החינוך וזוכים לתמיכתו ומימונו. כמחצית מבתי הספר הנם ממלכתיים לכל דבר, בתי ספר ייחודיים על יסוד עקרונות חינוך ולדורף, והיתר מוכרים כ"בית ספר מוכר שאינו רשמי", מעמד לו זוכים בתי ספר חרדיים ואלטרנטיביים רבים בארץ. כל בתי הספר נמצאים בפיקוח משרד החינוך ובליווי של הרשות המקומית.

4. מהי אנתרופוסופיה, וכיצד היא קשורה לחינוך ולדורף?

אנתרופוסופיה היא השקפת עולם ודרך התחנכות רוחנית מיסודו של רודולף שטיינר (1864 - 1925), שהיה מחנך, פילוסוף, מדען והוגה דעות. היא מכוונת לאנשים בוגרים שמעוניינים לקבל דרכה תוכן רוחני לחייהם ואפשרות להבנה מעמיקה של תהליכים באדם ובעולם. הרבה לאחר שהחל לדבר ולכתוב על האנתרופוסופיה פנו אל שטיינר וביקשו ממנו לייסד בית ספר על בסיס הפסיכולוגיה והבנת האדם שאותה הוא מייצג. שטיינר נענה לבקשה, ובשנת 1919 הוקם בשווייץ שבגרמניה בית ספר ולדורף הראשון. שם בית הספר "ולדורף" נבע מכך שהוא הוקם במסגרת מפעל לייצור סיגריות, שנקרא "ולדורף-אסטוריה", והיה מכוון תחילה לילדי הפועלים באותו מפעל. בתי ספר ברוח חינוך ולדורף התפשטו כבר בימיו של שטיינר למקומות נוספים בגרמניה וכן לשווייץ, לאנגליה ולהולנד. כיום יש מעל אלף בתי ספר ברוח זו בכל העולם.

חינוך ולדורף אינו מאמין שמרוץ תחרותי והישגי בגיל הצעיר תורם להתפתחות בריאה של ילדים, ולכן אינו מזרז את תלמידיו ואינו לוקח חלק בהכנות בלתי פוסקות לבחינות חיצוניות. בית הספר מעניק לתלמידיו ומוריו זמן לתהליכי עומק וללימוד משמעותי וחוויתי

השקפת העולם האנתרופוסופית אינה קשורה ישירות לנעשה בבית הספר ובגן. לא מלמדים אותה, והיא לא נושא לשיחה עם הילדים. היא משמשת להשכלת המורים ולפיתוח כישורים ומיומנויות במסגרת הכשרת המורים ברוח חינוך ולדורף, ומשמשת הבסיס הפסיכולוגי שעליו נשענות מתודות ההוראה ודרכו מנסים להבין את הילד והתפתחותו בבתי ספר ולדורף. השם "בית ספר אנתרופוסופי" או "חינוך אנתרופוסופי" יכול להטעות, משום שצוותי ההוראה מקפידים לא לערב השקפות עולם ורעיונות רוחניים עם הנעשה והנלמד בבתי הספר.

5. איזה ילדים לומדים בגני ילדים ובבתי ספר של חינוך ולדורף?

בגנים ובבתי ספר ולדורף לומדים ילדים רגילים, שהמשותף להם הוא שהוריהם, וגם הם עצמם בכיתות הגבוהות יותר, רוצים ששנות בית הספר יעברו בצורה משמעותית ומהנה במסגרת לימודית שמתאימה לצורכיהם ונותנת תשובה התפתחותית ואנושית לשאלותיהם העמוקות. מעבר לכך קשה למצוא מכנה משותף לתלמידי בתי ספר ולדורף. בגנים ובבתי הספר ברחבי הארץ נמצאים ילדים מרקע תרבותי וחברתי שונה, מדתות שונות, יהודים וערבים. גנים ובתי ספר ולדורף לא עושים מבחני קבלה לקבלת ילדים, לא בודקים את יכולותיהם במישור זה או אחר,

ולא מכוונים את ההרשמות לסוג אוכלוסייה מסוים. כל ילד ללא הבדל של מין, גזע, דת, תרבות או מעמד מוזמן להירשם למסגרות של חינוך ולדורף. לרוב עורכים בתי הספר פגישת היכרות עם הילד והוריו, שמיועדת לראות אם ההורים והילד רוצים את אופי חינוך ולדורף ומתאימים לגישה חינוכית זו.

לעתים קרובות אין מקום בגן או בבית הספר באזור המגורים של המשפחה המעוניינת, והדבר נובע מהביקוש הרב. אנו ממליצים לרשום את הילד כבר בגיל צעיר לגן ולדורף, ובאופן זה דרכו החינוכית תתחיל כבר אז ותהיה שלמה יותר.

בתי ספר ולדורף מקבלים ילדים לאור סדר ההרשמה הבא:

- ילדים שנמצאים בגני ולדורף ובשלים לעלייה לכיתה א';
- ילדים מבתי ספר ולדורף אחרים שפונים להרשמה;
- אחיות ואחים של ילדים שכבר נמצאים בבית הספר;
- ילדים שפנו להרשמה, לפי סדר קבלת הטפסים

במזכירות בית הספר; לעתים יש גם עדיפות לקבלת ילדים מהרשות המקומית או מהעירייה שבבעלותה נמצא בית הספר.

6. האם בית ספר ולדורף יקר יותר מכל בית ספר אחר?

לא בהכרח. עם זאת, המציאות כיום היא שבמקומות מסוימים הורים משלמים סכומים גבוהים עבור הלימודים בגן או בבית ספר ולדורף. הדבר אינו קשור ישירות לרוח החינוכית או לשיטות ההוראה והלימוד, אלא לכך שחלק מהגנים ובתי ספר ולדורף אינם מוכרים באופן מלא על ידי משרד החינוך, ולכן מקבלים רק חלק מהמימון לו זוכים רוב תלמידי ישראל (כמו בהרבה מבתי ספר אלטרנטיביים אחרים, וגם בחלק מבתי הספר של הזרם החרדי). במקומות בהם בתי ספר ולדורף הם ממלכתיים, יורדים תשלומי ההורים באופן משמעותי.

סיבה נוספת לעלות בית הספר, גם בבית ספר ולדורף ממלכתי, היא שאנו רוצים לתגמל את המורים עבור עבודות נוספות שאינן מתקצבות על ידי משרד החינוך, כמו הכנת תוכניות לימודים, עבודה על מתודות הוראה, שיחות על התפתחות בית הספר, הוראה של מורים לעתיד וכדומה. במקרה זה ההורים אינם משלמים תשלומי הורים, אלא תורמים מרצונם לעמותת הורים שהם מקימים ומתפעלים לטובת היוזמה החינוכית.

מחברות הלימוד הן יצירה אמנותית של הילדים עצמם

7. האם מלמדים בבתי ספר ולדורף את תוכנית הלימודים של משרד החינוך?

בבתי ספר ולדורף בארץ מלמדים - בקווים עיקריים - את אותה תוכנית לימודים של משרד החינוך, במיוחד בתחומי תוכנית הליבה. לעתים יש שינויים בקצב הלימוד ובדרישות הלימודיות, ולעתים משתנה הסדר של נושאי הלימוד. שינויים אלה נובעים מהפסיכולוגיה ההתפתחותית שעומדת בבסיס חינוך זה. השוני הגדול אינו בתוכניות הלימודים אלא במתודות ההוראה, באקלים הבית ספרי, בשיטות ההערכה וברוח החינוכית. אותם נושאי לימוד שנלמדים בכל בית ספר יסודי נלמדים בצורה אמנותית, מלאת דמיון ורגש, בדגש על פעילות, תנועה, משחק ויצירה. התלמידים מכוונים לעבר לימוד משמעותי וחוויתי, והם אינם נבחנים ואינם מקבלים ציונים על עבודותיהם. ככיתות בית הספר התיכון לומדים בצורה רחבה

השקפת העולם האנתרופוסופית אינה קשורה ישירות לנעשה בבית הספר ובגן. לא מלמדים אותה, והיא לא נושא לשיחה עם הילדים. היא משמשת להשכלת המורים ולפיתוח כישורים ומיומנויות במסגרת הכשרת המורים ברוח חינוך ולדורף, ומשמשת הבסיס הפסיכולוגי שעליו נשענות מתודות ההוראה

בחטיבה העליונה של בית הספר יכולים פירותיה של הדרך החינוכית שעשו הנערות והנערים עד כה לבוא לידי ביטוי מאוד משמעותי, ובכלל זאת הצגות גדולות של הכיתה כולה, פרויקטים אמנותיים בתחומי המוזיקה והעיצוב, מעורבות חברתית והתנדבות במקומות שונים בארץ, פרויקטים לימודיים שמשלבים לימוד עיוני מעמיק ותחומי אמנות, עבודות עיוניות ועוד. חשיבותם של תהליכים אלו והזמן המוקדש להם אינם מאפשרים לתלמידי בית הספר להרחיב את לימודי הבגרות למספר יחידות גדול. אי לכך מגיש בית הספר את תלמידי לבגרות מלאה אך בהיקף מינימלי.

10. האם בוגרי בית ספר ולדורף מסתדרים ומצליחים בחיים לאחר בית הספר?

בית הספר ולדורף הראשון הוקם בשנת 1919, ובמדינות רבות באירופה ובארצות הברית קמו בתי ספר נוספים בשנות העשרים של המאה הקודמת. לאחר יותר מתשעים שנות ניסיון, עשרות אלפי בוגרים ומחקרים רבים על בוגרים ניתן לומר היום, שבוגרי בית ספר ולדורף מתמודדים בהצלחה לפי הקריטריונים המקובלים - עם משימות החיים השונות. במדינות

כל ילדה וילד נושאים בקרבם עולם שלם, צבעוני ומגוון

אירופה ובארצות הברית אחוז הבוגרים שממשיכים ללימודים גבוהים עולה בהרבה על האחוז הממוצע, וכך גם אחוז הממשיכים לתארים מתקדמים. התפלגות המקצועות שבוגרים בוגרי ולדורף דומה ברוב המחקרים להתפלגות הרגילה בארץ שבה נערך המחקר. בארץ נערך עד כה מחקר אחד על בוגרי בית ספר ולדורף. מחקר זה מראה שהם מתמודדים בהצלחה עם אתגרי החיים בישראל לאחר בית הספר: בשנת השירות, בשירות הצבאי ובלומדים אקדמיים. נתון נוסף חשוב הוא שרובם של בוגרי חינוך ולדורף שולחים את ילדיהם לגנים ולבתי ספר ברוח חינוך ולדורף.

גלעד גולדשמידט הוא ממקימי בית ספר ולדורף הרדוף ומחנכו הראשון. מחבר הספר "עולמה של ילדות - ילדות, חינוך וליוי הילד מנקודת המבט של חינוך ולדורף". gilad@harduf.org

שאלות בנושא חינוך ולדורף ניתן להפנות למערכת אדם עולם בכתובת info@adamolam.com

ואינטגרטיבית, כאשר כל נערה ונער עוברים מסלול של יצירה בסדנאות, התנסויות אמנותיות בתחומים שונים ולימוד עיוני שמבוסס על חשיבה, עבודה אישית ושיחות בקבוצה.

יחד עם זה, תלמידי בית ספר ולדורף ניגשים למבחנים ארציים ואזוריים המקובלים במערכת החינוך ועוברים אותם לרוב בהצלחה.

8. איזו הכשרה צריך לעבור מורה בבית ספר ולדורף?

אנו שואפים שמורינו יהיו בעלי הכשרה הן ביסודות חינוך ולדורף והן במערכת האקדמית הרגילה. הכשרת המורה ברוח חינוך ולדורף עומדת על ארבעה יסודות עיקריים: העמקה בפסיכולוגיה ההתפתחותית של שטיינר, התבוננות בילדים והכרתם, הכשרה אמנותית

רב-תחומית והתנסות מעשית אינטנסיבית. במסגרות פרטיות ההכשרה אורכת כשלוש עד ארבע שנים בלימודי ערב, במקביל לעבודה. כן מתקיימים לימודים מלאים במכללת דוד ילין בירושלים ובסמינר הקיבוצים בתל-אביב. הכשרות אלו משלבות בין לימודי חינוך ולדורף ותואר ראשון בחינוך.

המטרה של הכשרת מורים וגננים ברוח חינוך ולדורף אינה רכישת ידע או עקרונות מופשטים אלו או אחרים, אלא הכשרת האדם במובנים העמוקים ביותר על מנת לסייע לו לעבוד בצורה נכונה ומשמעותית עם ילדים. אנו מדברים על תהליכי שינוי והתפתחות אישיים, על עיבוד עולם הרגש על ידי תהליכים אמנותיים ועל השראה מעולם מחשבות רוחני בנוגע לשאלות חינוכיות ואנושיות. מחנך טוב הוא אדם שמסוגל לעשות תהליכים אישיים עם עצמו, להכיר את עצמו ולעבור התפתחות בכל שיעור, תקופה או תהליך לימודי - איכויות שאנו מנסים לעודד בהכשרה.

9. האם ניגשים תלמידי בתי ספר ולדורף למבחני הבגרות?

תלמידי בית ספר ולדורף בתיכונים בארץ ניגשים ברובם למבחני הבגרות ועוברים אותם לרוב בהצלחה. בגיל זה, כיתות י' עד י"ב, אין בית הספר כופה על תלמידו לגשת לבחינות הבגרות, אלא משאיר החלטה זו בידיהם. יחד עם זה, בבית הספר מתקיימים לימודים לקראת בחינות הבגרות, ורוב התלמידים ניגשים לבגרות מלאה.

מחקר שנערך בישראל על בוגרי בית ספר ולדורף מראה שהם מתמודדים בהצלחה עם אתגרי החיים בישראל לאחר בית הספר: בשנת השירות, בשירות הצבאי ובלומדים אקדמיים